

Kétségek és lehetőségek

„... a délután a nap jobbik része. Lehet, hogy csak az érzi így, akinek a fiatalságát iskola nyomorította – az az intézmény, amely ülni kényszeríti azt, aki szaladni szeretne, idegen nyelvet ver annak a fejébe, akinek már úgymint van egy édes anyanyelve, képmutatásra neveli a gondolkozókat, jó osztályzatot ad a törtetőnek, éveken át tanítja a csoportokat arra, amit az egyén hetek alatt megtanulna, méltósággal ruházza fel azt, akinek botot ad a kezébe... Az iskolás gyerek csak délután él. Akit évekig minden délelőtt arra tanítottak, hogy ne a saját fejével gondolkozzék, hogy mindenre igent mondjon...”

Bűnösnek érzem magam amiatt, hogy részt veszek a gyermekkor elrablásában. Bár eddigi tanítói munkám alatt folyton valamiféle hiányérzet, bizonytalanság kísért, bátortalan voltam a hiány feltárására, erőltlen a bizonyosság felé vezető út keresésére. Valószínű azért, mert évekkal ezelőtt engem is a „mások fejével” való gondolkodás-módra tanítottak. E néhány előadás során számos hiányosságát, negatívumát lettem képes feltárni a mai hazai hagyományos oktató-nevelő munkának. Néhány ezek közül:

- A tanterv tanulmányi tevékenységekre vonatkozó követelményei túlméretezettek.
- A racionális tudás nyer elismerést, elválasztva az értelmet az érzelemtől.
- Figyelmen kívül hagyjuk, hogy a gyermek lelki világa egyszerű és tiszta, természetes és közvetlen, és hogy a képlékeny gyermeki lélekben a fantázia és a valóság sajátos keverékét találjuk.
- Előtérbe kerül az oktatás, és háttérbe szorulnak a nevelő hatásokat garantáló tevékenységformák.
- A túlméretezett versenyhelyzetek kerülnek előtérbe, s ezáltal azok a személyiségjegyek, képességek állnak a nevelés középpontjában, amelyek a versenyekben elért eredményességnek megfelelnek. Ebből következően pl. az együttműködésre való hajlandóság, szolidaritás, empátiás képességek kiszorulnak a nevelés hosszabb távú tervezésekor.
- Mindenre egyforma nevelést kényszerítünk.
- Leszűkült a játéktevékenység, mint a gyermek fejlődését közvetlenül meghatározó tényező.
- A videojátékok, számítógépprogramok háttérbe szorítják a meséket, mondákat, mítoszokat. Kiszélesedett és modernizált világunk csak lelki bizonytalanságunkat, kiszolgáltatottságunkat növelte meg.

Míndezek után nyilvánvalóvá válik, hogy szükség van egy szemléletváltásra, megújulásra – a pedagógusok megerősödő idegenkedése, a társadalom, a szülők meghatározó igényeiből következően vagy éppen ezek ellenére.

Számos reformpedagógiai irányzat, alternatív pedagógia áll a megújulás szolgálatában. Ezeknek bármelyikét hívnánk segítségül, ha nem változik a mi, tanítók szemlélete, mely részleges vagy gyökeres változásokat hív életre, ha nem meggyőződésből vállaljuk a „másat”, hamissá, értelmetlenné válik egész tevékenységünk. Sajnos kevés az a rugalmas, nyitott pedagógus, aki szakítani mer a régi sémákkal. Legfeljebb belop a mindennapi munkájába egy-egy újonnan hallott szimpatikus elemet. Vagy éppen tudatosan fog olyan eszközöket, eljárásokat használni, amelyek eddig önkéntelenül, spontánul fordultak elő tevékenységében. Véleményem szerint attól függetlenül, hogy kacérkodunk-e valamely reformpedagógiai irányzattal vagy sem, hogy minden energiánkat bevetve, az új iránt érzett igénnyel felvállaljuk a teljes megújulást vagy sem, néhány dologban mégiscsak meg kellene változnunk, néhány dolgot el kellene fogadnunk:

- Képesnek kellene lennünk felismerni, hogy a kötött tanulási formák mellett oldottabb tanulási, nevelési formák is léteznek, melyek az önálló kezdeményezéseket, az önálló gondolatok kibontakozásának lehetőségeit, a sikeres tevékenységekben levő hajtóerőt, a cselekvési szabadságot, az önként vállalt tanulást helyezik előtérbe, erre építkeznek.
- Meg kell szűnnie a tekintélyelvnek.
- Helyet kell adni a bensőt kereső, a természetes, a spontán lelki folyamatokra épülő pedagógiai módszereknek.
- A hétköznapok sűrű, szürke tudás- és ismeretfelhalmozó nevelési gyakorlata helyett az életet, a megismerést teljesebbé, színesebbé tevő, a belülről fakadó, a belső lelki tartalmakat felszínre hozó, ezeket értékékké tevő alternatívák kell létjogosultságot nyerjenek.
- El kellene fogadnunk Vigotskij elméletét: „A játék viszonya a fejlődéshez ugyanaz, mint a tanítás viszonya a fejlődéshez.”
- Figyelnünk kell, vigyáznunk kell az egyéniesség megőrzésére a tömegek szürkeségével szemben.
- „Kevesebb időt kellene a gyerek rangsorolására szánnunk és többet arra, hogy ráébresszük őket velük született adottságaikra és tehetségükre, és műveljük ezeket” (Gardner).

És sorolhatnám a megújulásra váró elemeket, mégis lezárom Bütler szavaival, melyek keserű szemléletről tanúskodnak és figyelmeztetésként hatnak, mire nőnek fel féltett csemetéink:

„Veszedelmesen túlértékelődik a külső, látható lét, a „vér és arany”, a felmutatható teljesítmény, a presztízs, s az emberek inkább csak szeretkezni tudnak, szeretni annál kevésbé. Rövidital, rövid szerelem, rövidlátás, miközben szinte mindenki megrövidítve érzi magát, hiszen nincs az életnek távlata, közepe, kidobták a lelket.”

Rajtunk is múlik, hogy ez értékvesztett, beteg világot meg tudjuk-e gyógyítani.